

БУДДІЗМ (англ. *budhism*, від санскр. Буддха — просвітлений) — одна зі світових релігій. Виникла на основі стародав. реліг.-філос. учень у 6–5 ст. до н. е. в Індії й розповсюдилась у Пд., Пд.-Сх. і Центр. Азії та на Далекому Сході (у Бірмі, Таїланді, Японії, Лаосі, Камбоджі, Шрі-Ланці, Китаї, Монголії). Є громади послідовників Б. в США, Європі (зокрема й в Україні). Нині в світі бл. 400 млн буддистів і бл. 1 млн ченців. Засн. Б. — царевич Сіддхартха Гаутама, який нібито першим досяг стану нирвани - блаженного небуття — і після «пробудження» став Буддою (звідси назва реліг. вчення). Б. можна вивчати як релігію, філософію і як культур. комплекс, спосіб життя. Намагання пізнати феномен Б. в історії, культурі, науці зумовило виникнення буддології. Осн. ідея Б. ґрунтується на твердженні, що «життя — страждання і шлях до порятунку». Причина страждань — жадоба життя, потяг до існування. Смерть не припиняє цих страждань, оскільки за нею неминуче настає нове народження. Звільненням від безконечного перевтілення, способом порятунку від страждань є заглиблення в нирвану. Один із осн. догматів Б. — вчення про перевтілення душ (сансара) і закон відплати (карма) у потойбіч. житті. Ці ідеї викладені в проповіді Будди про «чотири благородні істини». Б. поділяють на три течії: хінаяну («мала колісниця»), махаяну («велика колісниця»), ваджраяну («алмазна колісниця»). Деякі буддологи вважають ваджраяну гілкою махаяни. Ці течії

не є трьома етапами в розвитку Б. (як вважали деякі європ. буддологи кін. 19 — поч. 20 ст.); вони мали спільні витоки, але потім розвивалися самостійно. Писемно зафіксовані канони хінаяни і перші сутри махаяни з'являються майже одночасно (1 ст. до н. е.), найдавніші відомі тексти ваджраяни — у 3 ст. н. е. Ці течії, розробляючи різні аспекти первісного Б., не різняться між собою в заг. принципах. Джерелами для вивчення Б. є багато каноніч. текстів, створ. протягом століть в Індії та ін. країнах. Осн. загальнобуддистське джерело — Типітака — збірка каноніч. текстів мовою палі хінаян. школи тхеравади, зафіксована писемно в 1 ст. до н. е. на о-ві Цейлон. Найважливіші канонічні тексти махаяни — «Садхармапундаріка-сутра», «Ланкаватара-сутра», «Ваджрачхедика-сутра», «Вімалакірти-нірдеша-сутра» тощо. Для ваджраяни важливі тантри — «Гух'я-самаджа-тантра», «Хеваджра-тантра», «Ваджрабхай-рава-тантра» та ін. У Монголії й Тибеті Б. набрав форми ламаїзму. В Індії на зміну Б. прийшов індуїзм. Б. поширюється в Україні в модернізов. формах. Нині в Україні налічується 42 буддист. громади, які діють переважно в Києві, Донецьку, Харкові. В Україні є також нечисленні послідовники пробуддист. секти АУМ Синрико, засн. 1987 Сьоко Асахарою в Японії. Вони офіційно не зареєстровані і не мають чіткої організації.

Т. І. Березюк

Бібліографічний опис:

Буддизм / Т. І. Березюк // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2004. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-36479>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).